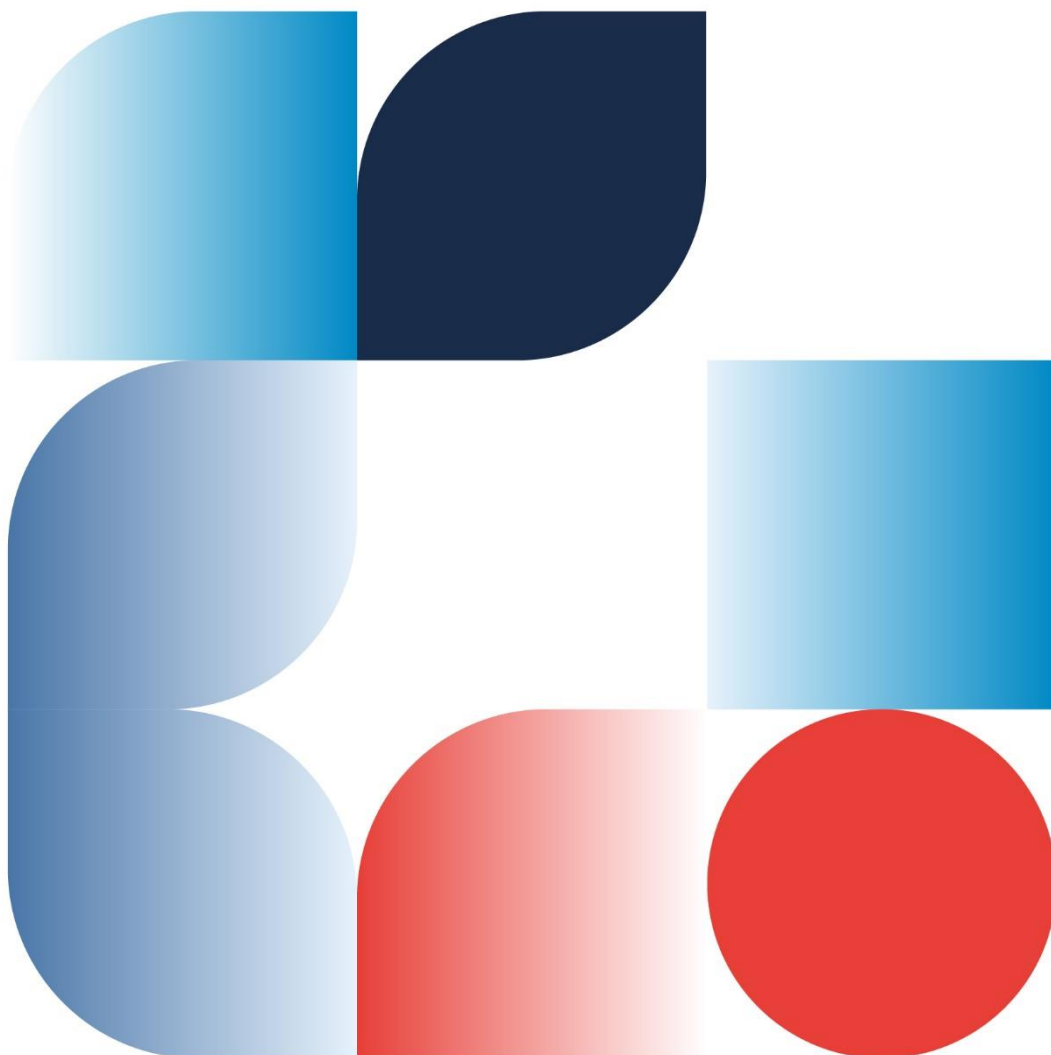

Onderwijs- en ontwikkelvoorziening voor jongeren

*Verkenning van de onderwijs- en ontwikkelbehoeften van
uithuisgeplaatste jongeren die gedupeerde zijn van de toeslagenaffaire*

Colofon

Opdrachtgever:

Ministerie van Financiën

Deze rapportage is gezamenlijk opgesteld door:

Behavior Change Group
(www.behaviorchange.group)

Labyrinth Onderzoek & Advies
(www.labyrinthonderzoek.nl)

Panteia
(www.panteia.nl)

Rebel
(www.rebelgroup.com/nl/)

Contactpersoon:

Kaj Bots

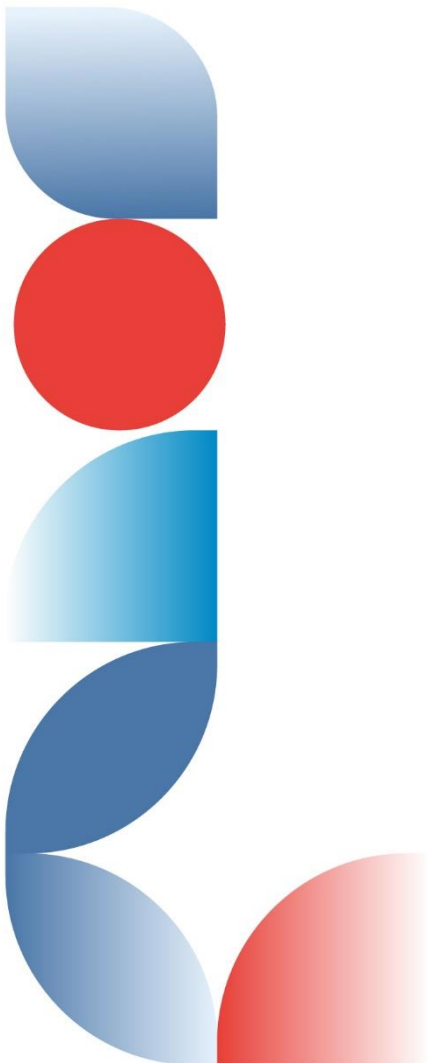
kaj@behaviorchange.group

November 2025

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
1.1	Doelstelling en centrale vraag	5
1.2	Topics voor deelvragen.....	5
1.3	Doelgroep en afbakening onderzoek	6
2.	Onderzoeksmethode	8
2.1	Online vragenlijstonderzoek.....	8
2.2	Diepte-interviews	8
3.	Onderzoeksresultaten	11
3.1	Steekproef vragenlijstonderzoek.....	11
3.2	Steekproef diepte-interviews	14
3.3	Resultaten vragenlijst en interviews	15
4.	Conclusies	29
4.1	Belangrijkste inzichten.....	29

1.

1. Inleiding

Jongeren die getroffen zijn door de toeslagenaffaire en een (al dan niet tijdelijke) gedwongen uithuisplaatsing (UHP-KOT) hebben aanzienlijk onderwijs- en ontwikkelkansen gemist door stressvolle thuissituaties, beperkte onderwijsmogelijkheden binnen residentiële instellingen en vroegtijdig schoolverlaten. De commissie Hamer stelt in hun rapport *Erfenis van Onrecht* dat jongeren uit deze doelgroep extra kansen moeten krijgen om zich te ontwikkelen.

In reactie op het rapport is in de concept-kabinetsreactie afgesproken te onderzoeken welke ondersteuning op het gebied van onderwijs en ontwikkeling deze jongeren nodig hebben en willen voor hun herstel en toekomstperspectief. Met deze verkenning wil het ministerie nagaan of, en zo ja, in welke mate er een regeling kan worden ontwikkeld, bijvoorbeeld in de vorm van een opleidings- of ontwikkelbudget.

Voorafgaand aan de ontwikkeling van een passende voorziening is het essentieel eerst zicht te krijgen in zowel de aard als de omvang van de behoefte. Dit onderzoek richt zich op het in kaart brengen van de ondersteuningsbehoefte op het gebied van onderwijs en ontwikkeling.

1.1 Doelstelling en centrale vraag

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de aard en omvang van de behoefte aan ondersteuning op het gebied van onderwijs en ontwikkeling onder jongeren die door de toeslagenaffaire en een uithuisplaatsing kansen hebben gemist. De resultaten vormen input voor de ontwikkeling van een mogelijke voorziening, zoals een opleidings- of ontwikkelbudget.

Hierbij past de volgende centrale vraag voor het onderzoek:

In hoeverre hebben jongeren die door de toeslagenaffaire en een uithuisplaatsing kansen gemist op het gebied van onderwijs en ontwikkeling behoefte aan ondersteuning, en welke vorm sluit het beste aan bij hun leefwereld?

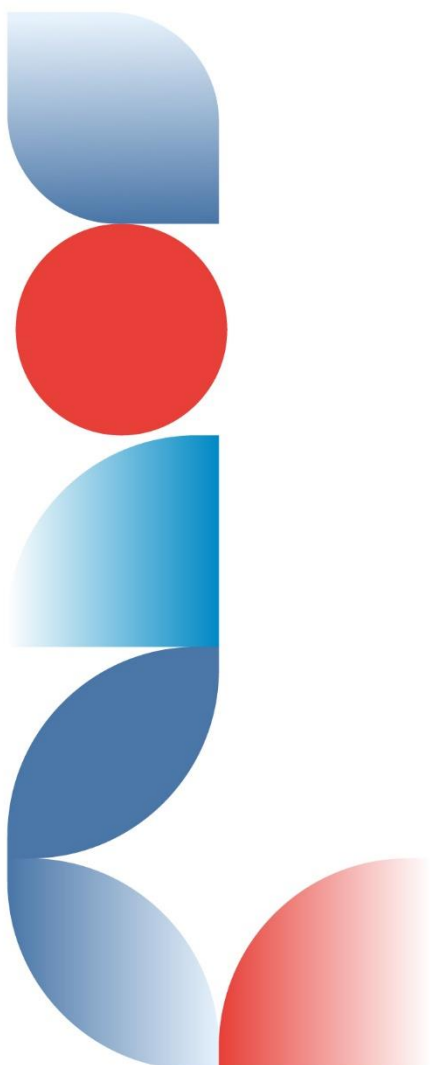
1.2 Topics voor deelvragen

- **Leefwereld:** Welke kansen hebben zij door de toeslagenaffaire en uithuisplaatsing gemist (en in hoeverre is het herleidbaar aan affaire en uithuisplaatsing)?
- **Behoefte:** In welke mate bestaat er behoefte aan ondersteuning voor onderwijs en ontwikkeling en wat vinden jongeren belangrijk voor hun onderwijs en ontwikkeling.
- **Wensen:** Wat willen zij bereiken (doelen en ambities) en in welke vorm (bijv. cursus, studie, hervatten opleiding of starten aan nieuwe) wensen zij ondersteuning?
- **Voorwaarden:** Wat is nodig om een opleiding of traject te (her)starten en hoe kan een voorziening hierop aansluiten (wat dragen ze zelf als input aan)?
- **Betrokkenheid:** Hoe willen en kunnen zij betrokken worden bij het vormgeven van de voorziening (rekening houdend met “do not harm”)?

1.3 Doelgroep en afbakening onderzoek

Het onderzoek richt zich op jongeren van 16 jaar en ouder die getroffen zijn door de toeslagenaffaire en (tijdelijk) gedwongen uit huis zijn geplaatst (UHP-KOT). Volgens de commissie Hamer gaat het om ongeveer 3.500 jongeren. De verkenning focuste specifiek op het onderwijs- en ontwikkelvlak. Hoewel veel jongeren ook met problemen rond zorg, huisvesting of werk te maken hebben, stond hier de vraag centraal welke vorm van onderwijs- en ontwikkelondersteuning bijdraagt aan herstel en toekomstperspectief.

2.

2. Onderzoeksmethode

Om de ervaringen en meningen van jongeren te verkennen, combineerden we kwantitatieve en kwalitatieve methoden. In dit hoofdstuk wordt kort toegelicht hoe deze twee methoden zijn toegepast.

2.1 Online vragenlijstonderzoek

De online vragenlijst is ontwikkeld op basis van de onderzoeksvragen en eerdere kennis over de doelgroep. Daarbij is rekening gehouden met toegankelijk taalgebruik en een logische opbouw, zodat jongeren de vragen laagdrempelig konden invullen. Na een feedbackronde met het ministerie van Financiën is de vragenlijst definitief gemaakt en digitaal geprogrammeerd in *Qualtrics*.

De vragenlijst is vanaf 3 september tot 30 oktober online uitgezet. Jongeren werden geworven via bestaande netwerken, zoals de jongerencommissie, en via doorsturen binnen hun eigen kring. Deelname was vrijwillig; jongeren ontvingen een cadeaubon van €10 als dank. Na twee weken is een herinnering gestuurd om de respons te verhogen. Ook is er een online werving ingezet om de jongeren te bereiken. Op Facebook en Instagram is een betaalde advertentie ingezet gericht op jongeren van 28 oktober tot 20 november.

De binnengekomen data is opgeschoond en gecontroleerd op doelgroepenkenmerken. De doelgroep bevat jongeren vanaf 16 jaar die gedwongen uit huis zijn geplaatst als gevolg van de Toeslagenaffaire. Door middel van routing zijn respondenten die niet binnen de doelgroep vallen of die geen toestemming gaven voor het verwerken van hun antwoorden eruit gefilterd. Deze respondenten zijn verwijderd. Daarnaast is gecontroleerd of er geen 'gekke' open antwoorden tussen zaten. Hiermee kan beoordeeld worden of de respondent de vragenlijst serieus heeft ingevuld. Verder zijn de vragenlijsten die minder dan de helft hadden ingevuld verwijderd. Vervolgens zijn antwoorden gecodeerd en geanalyseerd om patronen en verschillen in ervaringen, wensen en behoeften te identificeren. De resultaten zijn gevisualiseerd in figuren en tabellen, zoals opgenomen in hoofdstuk 3.

2.2 Diepte-interviews

Aan het einde van de vragenlijst konden jongeren aangeven dat zij bereid waren om deel te nemen aan een verdiepende interviewronde. Zeven jongeren gaven aan bereid te zijn en uiteindelijk hebben we er vijf gesproken¹. Op basis van de onderzoeksdoelen, de vragenlijst en de antwoorden van deelnemers werd een interviewschema opgesteld. Het schema bevat vragen over het persoonlijke verhaal van de respondenten, ruimte voor persoonlijke verhalen over onderwijs, ontwikkeling, begeleiding en toekomstperspectief, wensen en behoeften.

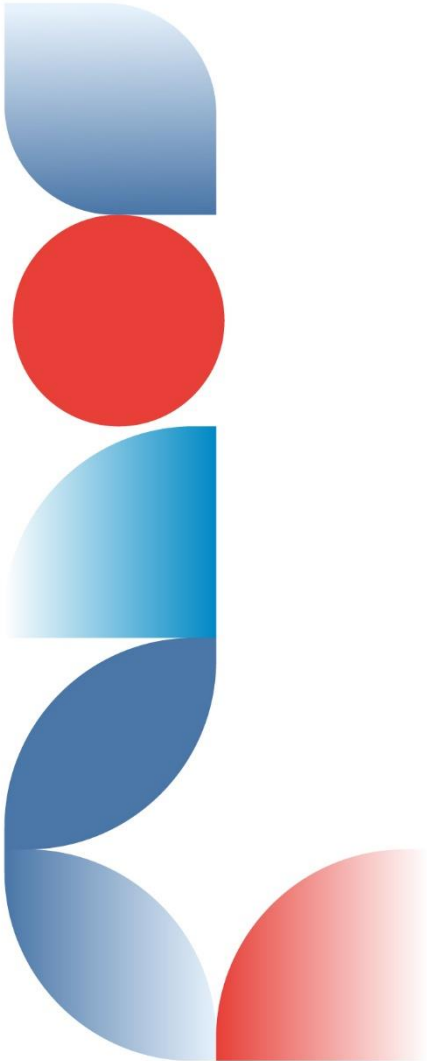
De interviews zijn telefonisch en via videogesprekken afgenomen en werden opgenomen. Vooraf is altijd toestemming gevraagd voor opname. De gesprekken duurden 45 tot 60

¹ Met een van de geïnteresseerde jongere kregen we geen contact en met de andere was het niet mogelijk om op korte termijn een interview in te plannen.

minuten. Deelnemers ontvingen voor de deelname een extra vergoeding van €40. In totaal zijn vijf gesprekken gevoerd.

Alle gesprekken zijn getranscribeerd en vervolgens gecodeerd op hoofdthema's die overeenkomen met de vragenlijst (zoals kansen, motivatie, ondersteuning, vertrouwen). De kwalitatieve inzichten uit deze gesprekken zijn gebruikt om de kwantitatieve bevindingen te verdiepen en te duiden. In hoofdstuk 3 worden de interviewinzichten steeds gekoppeld aan de resultaten van het vragenlijstonderzoek.

3.

3. Onderzoeksresultaten

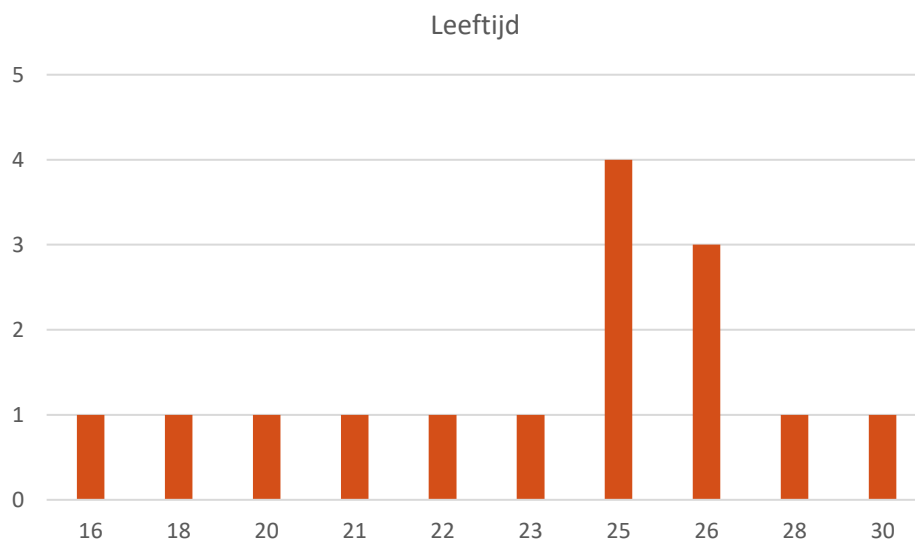
In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten van het onderzoek gepresenteerd. We beschrijven daarbij eerst wie er in de steekproef zat. Daarna beschrijven we per onderwerp welke inzichten het vragenlijstonderzoek en de interviews hebben opgeleverd.

3.1 Steekproef vragenlijstonderzoek

In totaal hebben 15 jongeren de online vragenlijst ingevuld. Het aantal deelnemers is klein, waardoor de bevindingen niet representatief zijn voor alle uithuisgeplaatste jongeren uit de toeslagaffaire.

3.1.1 Leeftijd respondenten

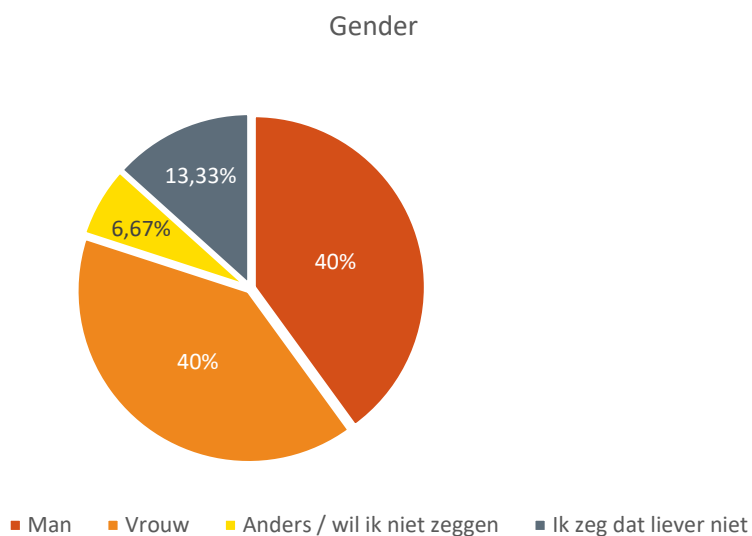
Onderstaand figuur (figuur 1) toont aan dat alle respondenten dertig jaar of jonger zijn.

Figuur 1: Leeftijd respondenten (N=15), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

3.1.2 Gender

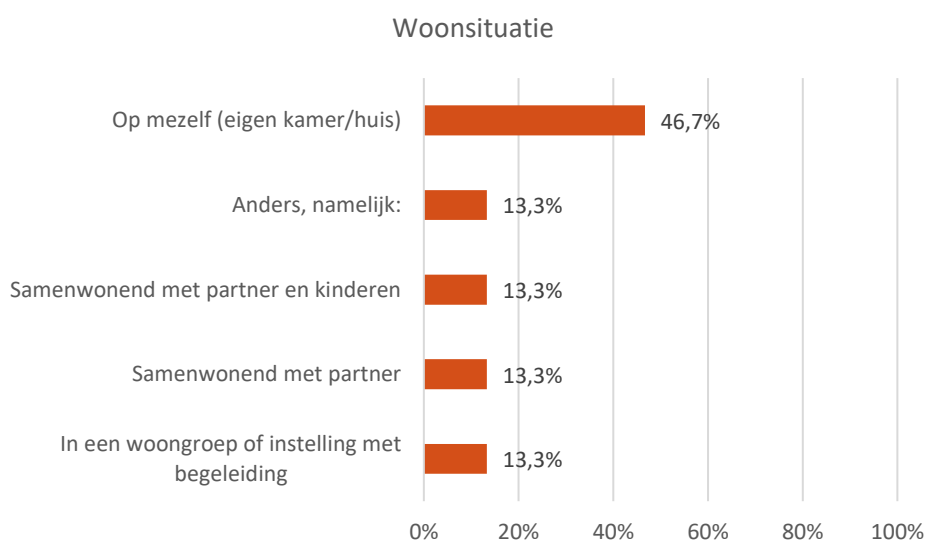
Figuur 2 toont dat iets minder dan een kwart van de respondenten niet wil aangeven tot welk gender ze identificeren. De overige mannelijke en vrouwelijke respondenten zijn gelijk verdeeld.

Figuur 2: Gender respondenten (N=15), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

3.1.3 Woonsituatie respondenten

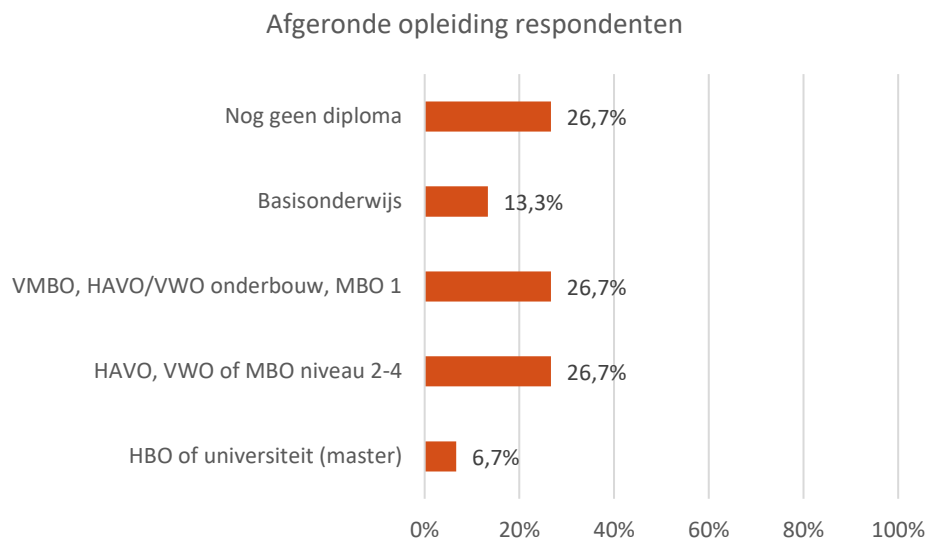
Bijna de helft van de respondenten woont op zichzelf (46,7%). De rest woont samen of in een woongroep/instelling met begeleiding.

Figuur 3: Woonsituatie respondenten (N=15), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

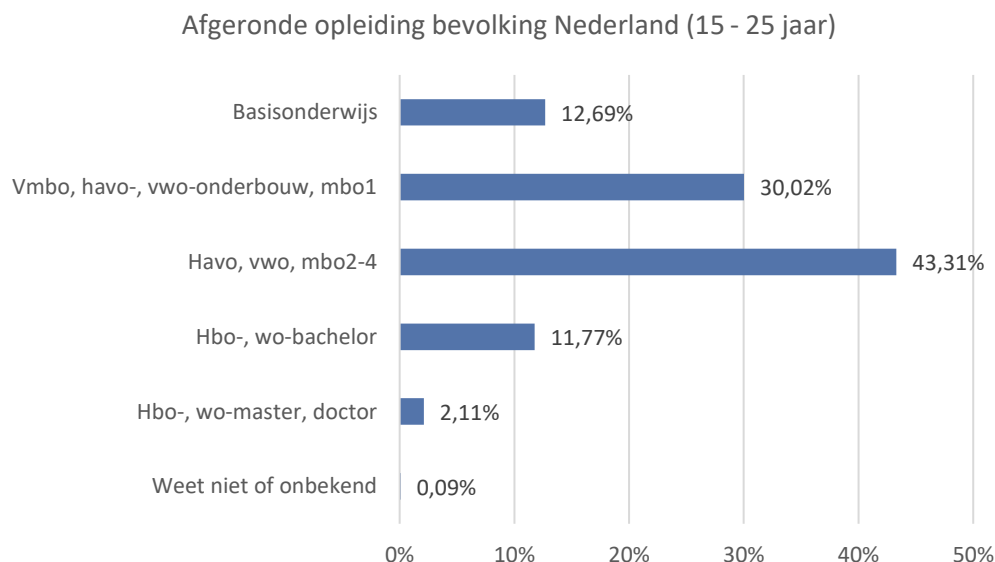
3.1.4 Opleiding

Onder de respondenten heeft iets meer dan een kwart nog geen diploma (26,7%). Een even groot deel heeft een VMBO-, HAVO/VWO-onderbouw- of MBO-1-diploma (26,7%), en eveneens 26,7% heeft een diploma op HAVO-, VWO- of MBO-niveau 2–4 (figuur 4a).

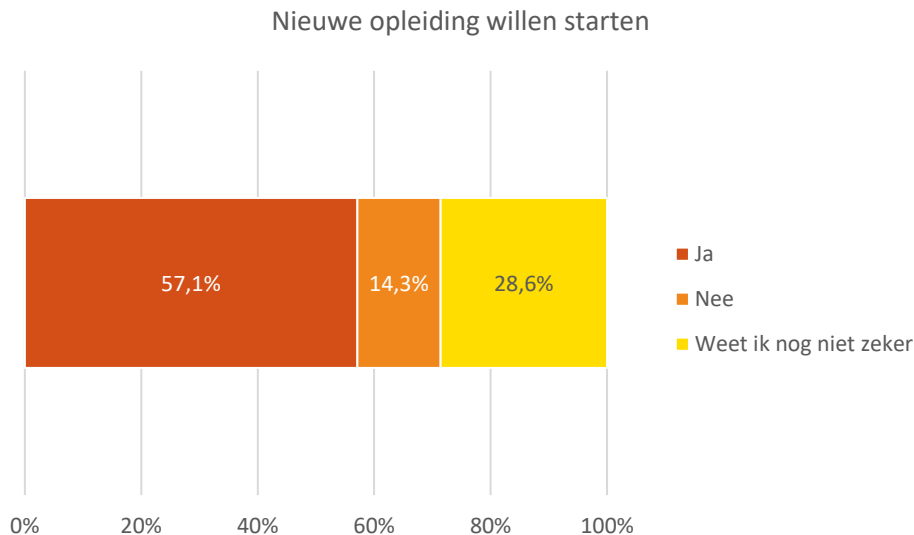
Figuur 4a: Afgeronde opleiding respondenten (N=15), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

Als we de respondenten naast de landelijke cijfers (figuur 4b) leggen, dan zien we dat de samenstelling van de respondentengroep afwijkt van het landelijk beeld van de jongere bevolking (15-25 jaar). Hoewel de respondenten gemiddeld ouder zijn en daardoor theoretisch verder zouden moeten zijn in hun onderwijstraject, zijn zowel het middenkader (Havo/Vwo/Mbo 2-4) als de hoger opgeleiden (HBO/WO) sterk ondervertegenwoordigd in de steekproef. Daartegenover staat een opvallend groot aandeel respondenten dat aangeeft (nog) geen diploma te hebben (26,7%). Deze discrepantie suggereert dat de steekproef niet representatief is voor de gemiddelde Nederlandse jongere, maar een duidelijke bias vertoont richting lager opgeleiden en jongeren met een grotere afstand het onderwijs. Gezien de steekproefomvang (N=15) beperkt is zijn de gegevens bijzonder gevoelig voor vertekening.

Figuur 4b: Bevolking; hoogstbehaald onderwijsniveau in 2024 (N=2.175.000), bron: CBS

Iets meer dan de helft van de respondenten volgt op dit moment een opleiding (53,3%). Van degenen die momenteel geen opleiding volgen, geeft de meerderheid aan wél een nieuwe opleiding te willen starten (figuur 5). Dit gaat om vier personen (57,1%).

Figuur 5: Een nieuwe opleiding willen starten (N=7), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

3.2 Steekproef diepte-interviews

In totaal namen vijf jongeren deel aan de diepte-interviews. Het aantal deelnemers is klein, waardoor de bevindingen niet representatief zijn voor alle uithuisgeplaatste jongeren uit de toeslagaffaire.

3.2.1 Kenmerken

We hebben vijf jongeren gesproken, variërend van 18 t/m 26 jaar. Het ging om twee mannen en drie vrouwen. De meesten werken part- of fulltime. Eén van hen had nog geen diploma, twee hebben 'VMBO, HAVO/VWO onderbouw, MBO 1' afgrond en twee 'HAVO, VWO of MBO niveau 2 - 4'.

3.2.2 Kanttekening

Een belangrijke kanttekening bij de resultaten is dat de geïnterviewde jongeren mogelijk afwijken van de bredere groep gedupeerden. De respondenten kenmerken zich door een zekere mate van veerkracht; zij zijn er, ondanks de omstandigheden, vaak in geslaagd om onderwijs te volgen. In de gesprekken refereren zij zelf aan jongeren voor wie dit niet gold en die een wezenlijk andere, vaak zwaardere, ervaring met het onderwijssysteem hebben gehad².

² In de meeste gevallen hebben respondenten antwoord gegeven vanuit hun eigen ervaringen, maar af en toe verwezen ze wel naar mogelijke behoeften van andere jongeren

3.3 Resultaten vragenlijst en interviews

3.3.1 Een nieuwe opleiding beginnen

Inzichten vragenlijstonderzoek

Eén reden dat jongeren een nieuwe opleiding willen starten, is dat ze een startkwalificatie willen hebben. Een startkwalificatie leidt tot hogere kansen op het vinden van een baan. Van de vier jongeren die graag met een opleiding willen starten, geven twee jongeren aan dat ondanks dat ze het willen ze de mogelijkheid niet hebben. "Helaas heb ik geen recht meer op studiefinanciering omdat ik mijn maximale studiejaren al heb gebruikt. Daardoor zijn de kosten van een opleiding en het dagelijks leven voor mij moeilijk te combineren. Dit maakt het lastig om stappen vooruit te zetten, terwijl ik dat juist heel graag wil." Een deel van de jongeren geven aan dat de slechte leefsituatie en de hoge verantwoordelijkheid die daarbij kwam kijken resulteerde in een achterstand op de studie wat vervolgens leidde tot een lagere motivatie. "Ik raakte gedemotiveerd omdat het steeds moeilijker werd om werk en studie te combineren. Uiteindelijk ben ik gestopt met mijn studieplannen omdat ik me overweldigd voelde door de financiële zorgen en het gevoel dat ik niet vooruitkwam."

Inzichten diepte-interviews

De wens om een nieuwe opleiding te starten, die al uit het kwantitatieve onderzoek naar voren kwam, komt ook in de interviews terug. Jongeren zien onderwijs als een middel voor stabiliteit, persoonlijke ontwikkeling en een manier om aan financiële onzekerheid te ontsnappen. Voor sommigen is de motivatie ook verbonden met hun eigen ervaringen. Zij willen bijvoorbeeld *Social Work* studeren om later jongeren te kunnen helpen die vergelijkbare situaties meemaken.

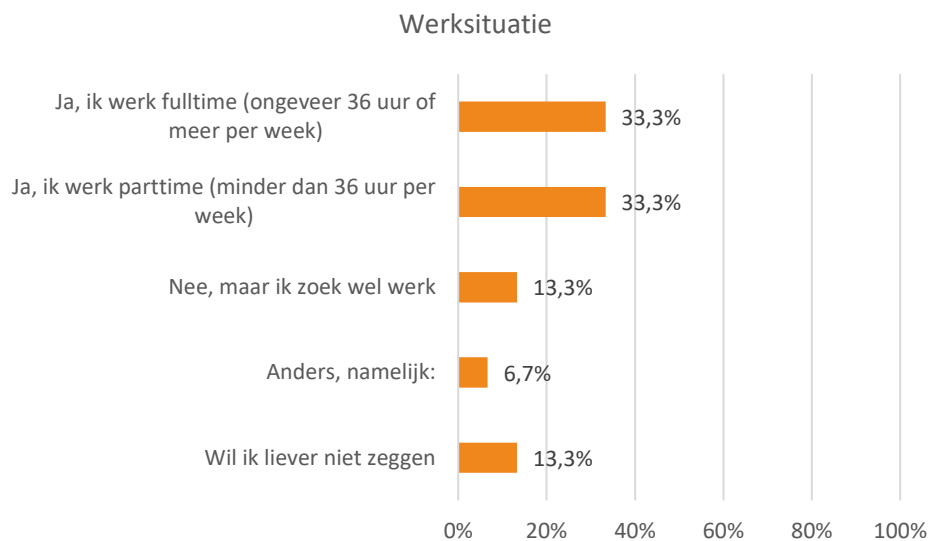
De drempels om daadwerkelijk te beginnen lijken echter hoog. De financiële belemmeringen worden hierbij als een belangrijke factor genoemd. Meerdere respondenten geven aan dat ze niet kunnen stoppen met werken om fulltime te studeren, omdat ze hun vaste lasten moeten betalen. Deze financiële noodzaak staat hun wens tot ontwikkeling in de weg. Ook heerst er een angst om te lenen, specifiek bij de overheid (DUO), vanwege het diepgewortelde wantrouwen. Liever proberen ze de studie zelf te betalen door er veel naast te werken.

Voor de respondenten die inmiddels midden 20 zijn, speelt ook de levensfase een rol. Zij hebben soms al een gezin, een eigen huis en een baan. De gedachte om "terug naar de schoolbanken" te gaan voelt onrealistisch en lastig. Ten slotte vormen ook persoonlijke drempels, zoals twijfel aan het eigen kunnen en een gebrek aan focus, een obstakel dat direct voortvloeit uit de opgelopen trauma's en onderwijsachterstanden.

3.3.2 Werk

Inzichten vragenlijstonderzoek

In figuur 6 is te zien dat een meerderheid (66,6%) een baan heeft, hiervan heeft de helft een parttimebaan en de andere helft een fulltimebaan. Eén persoon geeft aan niet te kunnen werken vanwege medische redenen en een klein deel geeft aan op zoek te zijn naar werk (13,3%). Opvallend is dat er een klein deel is wat niet wil zeggen of ze over een baan beschikken.

Figuur 6: Werksituatie respondenten (N=15), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

Inzichten diepte-interviews

Het vragenlijstonderzoek toonde dat twee derde van de respondenten een baan heeft. De interviews geven meer context bij dit beeld. Werk lijkt voor diverse respondenten geen keuze voor ontwikkeling, maar vooral een noodzaak voor levensonderhoud³. Dit leidt tot een conflict met hun opleidingsambities. Een respondent benadrukt dat hij minimaal 32 uur moet werken om rond te komen, wat een voltijdstudie onmogelijk maakt. Een andere respondent beschrijft de moeite die zij moest doen om werk en een Mbo-opleiding te combineren. De interviews suggereren dat werk vaak dient om te overleven, terwijl de wens er juist is om (door) te leren.

Daarnaast speelt onzekerheid over de eigen capaciteiten een rol. Dit werd geïllustreerd door een respondent die aangaf zich onzeker te voelen ten opzichte van collega's die een stabiele jeugd en een ononderbroken onderwijstraject hebben gehad.

3.3.3 Toeslagaffaire

Inzichten vragenlijstonderzoek

Van de 15 mensen wilden zeven mensen een toelichting geven over wat de toeslagaffaire voor hen betekent. Verschillende jongeren gaven daarbij aan dat het voor hen moeilijk was om zulke persoonlijke en ingrijpende ervaringen in een online vragenlijst te verwoorden. Het is daardoor voor de jongeren en onderzoekers lastig om dergelijke (impactvolle) verhalen samen te vatten in een online vragenlijst. De jongeren hebben het toch geprobeerd, en uit de verhalen kwam naar voren dat de armoede leidde tot onzekerheid en spanningen in huis. Een respondent vertelde dat de spanningen uitmondten in huiselijk geweld, met uithuisplaatsing als gevolg. Een andere respondent vertelde dat door de spanningen en stress diens moeder niet meer voor hem/haar kon zorgen. De respondent is zelf in financiële problemen geraakt omdat de respondent diens moeder probeerde te ondersteunen. Daarnaast heeft de situatie ook een negatieve invloed gehad op het vertrouwen in anderen.

³ In de gesprekken gaven deze jongeren aan dat ze ook een verlies van sociale omgeving/relaties hebben ervaren. Daardoor hebben ze vaak een beperkt sociaal netwerk en weinig tot geen sociale steun. Dat versterkt het gevoel dat ze alles zelf moeten doen en het 'zelf moeten redden'.

Inzichten diepte-interviews

De toeslagenaffaire had een verwoestende impact op de gezinnen van de respondenten. Het zorgde voor hoge stress, armoede, echtscheidingen, en het verergeren van verslavingsproblematiek bij ouders. Ouders werden onterecht als "fraudeur" bestempeld, wat in één geval leidde tot direct baanverlies.

Een opvallend detail is dat meerdere respondenten als kind niet wisten dat de problemen thuis (de armoede, de stress) direct door de toeslagenaffaire kwamen. Ze hoorden dit later van hun ouders. Dit was vaak moeilijk, omdat ze de gebeurtenissen uit hun jeugd al "een plekje hadden gegeven".

Dit alles heeft geleid tot een diep en structureel wantrouwen tegenover de overheid. Beloftes worden volgens hen niet nagekomen. De financiële compensatie die sommigen kregen, wordt als "pijnlijk", "zinloos", "echt niks" en een "afkoop" ervaren. De respondenten geven duidelijk aan dat ze liever echte, praktische of psychologische hulp hadden gekregen in plaats van alleen geld. Dit betekent overigens niet dat ze geen gebruik zouden maken van eventuele nieuwe voorzieningen (zie ook 3.3.8. Steun).

3.3.4 Uithuisplaatsing

Inzichten vragenlijstonderzoek

De impact van uithuisplaatsing op de respondenten is groot en veelomvattend. Vrijwel iedereen beschrijft gevoelens van verlies, onbegrip en buitensluiting. Een belangrijk terugkerend thema is het gemis van familie en thuis. Meerdere respondenten geven aan dat de uithuisplaatsing de band met hun ouders blijvend heeft beïnvloed of zelfs verslechterd. Sommigen beschrijven hoe dit leidde tot gevoelens van afwijzing, alsof ze niet belangrijk of gewenst waren. *"Niet thuis kunnen wonen voelde alsof ik nergens echt bij hoorde. Alsof ik niet welkom was zelfs niet in mijn eigen gezin. Ik voelde me verstoten, alsof ik niet belangrijk genoeg was om voor te zorgen. Ik wilde zo graag gewoon bij mijn moeder zijn, maar dat mocht niet. En niemand legde mij echt uit waarom. Het voelde alsof ik was achtergelaten. Alsof ik iets fout had gedaan, terwijl ik alleen maar kind was."*

Daarnaast komt naar voren dat de gevolgen verder reiken dan het gemis van een fysieke woonplek. Respondenten spreken over psychische, sociale en emotionele ontwrichting. Het niet thuis mogen wonen wordt ervaren als een diepingrijpende gebeurtenis die het vertrouwen in anderen en in het systeem heeft aangetast. Eén respondent benadrukt dat het verschil tussen 'niet kunnen' en 'niet mogen' thuis wonen wezenlijk is: de uithuisplaatsing was niet het gevolg van eigen onvermogen, maar van een besluit dat buiten hen om werd genomen.

Verskillende jongeren beschrijven ook hoe het ontbreken van stabiliteit en steun heeft doorgewerkt in hun verdere leven. Zij noemen langdurige mentale en financiële problemen, een gebrek aan toekomstperspectief en blijvende gevoelens van onveiligheid en wantrouwen. Enkele respondenten geven aan dat de ervaring zo pijnlijk was dat zij op jonge leeftijd met zelfbeschadiging begonnen of suïcidale gedachten kregen. Tegelijkertijd is er bij enkelen ook sprake van veerkracht: zij noemen dat er, ondanks alles, mensen waren die werkelijk naar hen omzagen en hen hielpen hun waarde te behouden. Zulke positieve uitzonderingen gaven betekenis en perspectief in een verder ontwrichtende situatie. Zo vertelt een respondent: *"Tegelijkertijd leert het dat er, hoe zeldzaam ook, mensen bestaan die werkelijk het beste met*

je voor hebben en die in staat zijn jouw waarde te zien en te ondersteunen. Die uitzonderingen zijn vaak de enige reden dat jongeren perspectief behouden.”.

Inzichten diepte-interviews

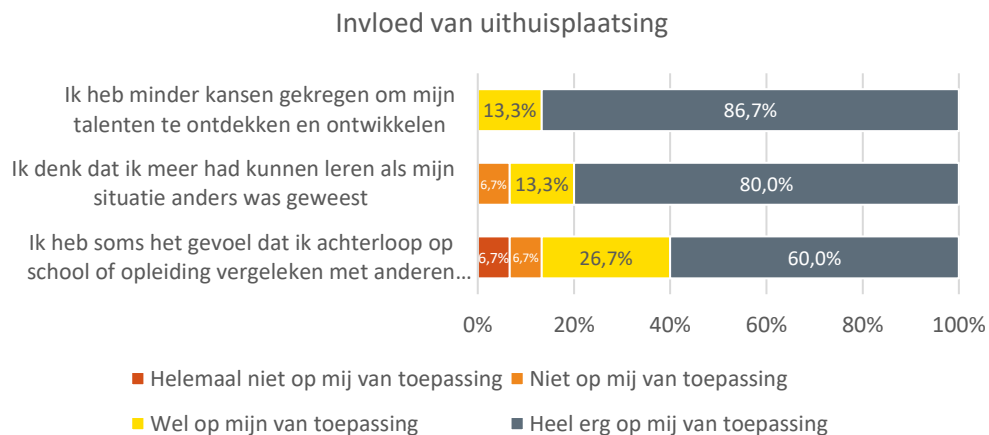
Voor meerdere respondenten was de uithuisplaatsing een direct gevolg van de escalerende problemen thuis (stress, armoede, geweld), die werden veroorzaakt of verergerd door de toeslagenaffaire⁴. Jeugdzorg speelde hierin vaak een negatieve rol. Respondenten gaven aan dat Jeugdzorg snel oordeelde (bijv. "moeder is een slechte moeder") en hen wilde scheiden van broertjes of zusjes, zonder daadwerkelijk te luisteren of het gezin te proberen helpen.

De trajecten na de uithuisplaatsing waren zeer divers en vaak instabiel: van een pleeggezin tot (gesloten) woongroepen, gezinshuizen en verschillende vormen van begeleid wonen. Deze zorgtrajecten zelf waren ook vaak onstabiel, met veel verhuizingen omdat instellingen sloten of projecten stopten, vaak door geldgebrek.

3.3.5 Invloed van uithuisplaatsing

Inzichten vragenlijstonderzoek

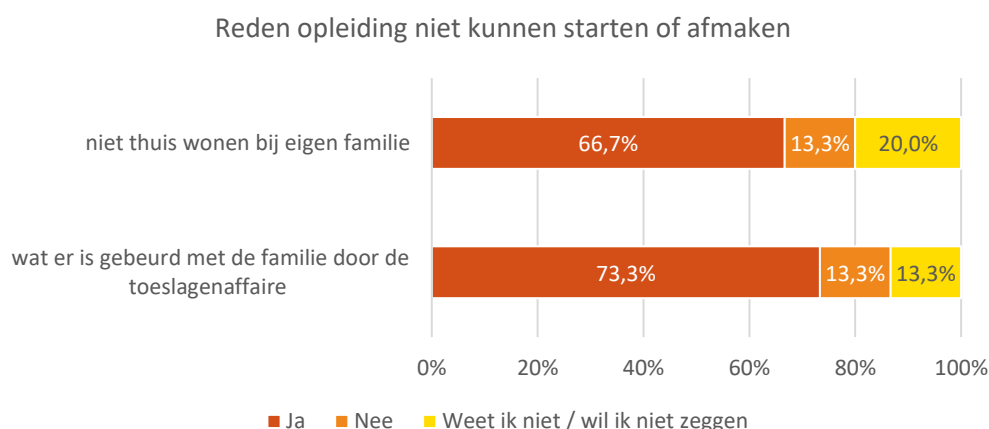
Een grote meerderheid vindt dat de uithuisplaatsing invloed heeft gehad op de kansen en ontwikkelingen die ze hadden (86,7%). Dertien van de vijftien respondenten denken dat ze meer hadden kunnen leren als de situatie anders was geweest (figuur 7). Ook heeft 60% van de respondenten het gevoel dat ze achterlopen op het gebied van ontwikkeling vergeleken met hun leeftijdsgenoten.

Figuur 7: Invloed van uithuisplaatsing op kansen en ontwikkeling (N=15), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

Bijna driekwart van de respondenten zegt dat ze de opleiding, cursus of stage niet hebben kunnen afmaken door wat er is gebeurd met de familie door de Toeslagenaffaire (73,3%). Twee derde van de respondenten zegt dat het ook te maken heeft gehad met het niet thuis wonen bij de familie (figuur 8).

⁴ Eén respondent is niet formeel uit huis geplaatst, maar is met 17 jaar zelf de thuissituatie ontvlucht vanwege depressie en overbelasting. Deze respondent kwam toen in begeleid wonen terecht.

Figuur 8: Opleiding, cursus of stage niet hebben kunnen starten of afmaken door... (N=15), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

Jongeren vertelden over de plannen voor opleiding of ontwikkeling die ze niet konden starten of afmaken door hun situatie. Jongeren hebben te maken (gehad) met structurele belemmeringen die hun ontwikkelingskansen hebben beïnvloed. Voor velen ging het niet zozeer om plannen die ze niet konden uitvoeren, maar om het ontbreken van ruimte om überhaupt plannen te kunnen maken.

Een aantal respondenten benadrukt dat hun leertrajecten van buitenaf werden bepaald, vaak op basis van onderschatting van hun capaciteiten. Zij beschrijven hoe instanties en onderwijssystemen hun mogelijkheden structureel laag inschatten, waardoor zij in onderwijsniveaus of richtingen terechtkwamen die niet aansloten bij hun potentieel. Eén respondent verwoordt dit krachtig door te stellen dat hij of zij geen plannen had omdat die “voor mij werden gemaakt”. Dit wijst op een gevoel van machteloosheid en gebrek aan zeggenschap over de eigen ontwikkeling.

Andere jongeren geven aan dat praktische en financiële omstandigheden hun studieplannen hebben doorkruist. Meerdere respondenten noemen het ontbreken van financiële steun, instabiele leefsituaties en de noodzaak om vroeg verantwoordelijkheid te dragen als belangrijke obstakels. Deze factoren maakten het moeilijk om opleidingen af te ronden of überhaupt te starten. Waar er wél motivatie en ambitie was, zoals de wens om advocaat te worden of door te stromen naar de havo of universiteit, bleken externe omstandigheden, zoals geldgebrek, stress of uithuisplaatsing, doorslaggevend in het voortijdig stoppen met de opleiding.

De verhalen laten zien dat achter het niet voltooien van opleidingen geen gebrek aan motivatie schuilgaat, maar een samenloop van structurele uitsluiting, financiële kwetsbaarheid en persoonlijke ontwrichting. Tegelijkertijd tonen de antwoorden ook veerkracht: ondanks belemmeringen hebben sommigen hun weg gevonden naar vervolgonderwijs en bewezen dat eerdere inschattingen van hun capaciteiten onjuist waren.

Inzichten diepte-interviews

De uithuisplaatsing en de instabiele woonsituaties hadden directe, negatieve gevolgen voor de schoolcarrière. Respondenten misten de start van het schooljaar, moesten noodgedwongen een niveau zakken (bijvoorbeeld van havo naar mavo), van school wisselen of kampten met angsten en ernstige concentratieproblemen in de klas. Het volgende citaat illustreert dit goed:

"Toen ben ik uit huis gehaald. En je kan je voorstellen dat het toen dus niet meer zo lekker ging op school. Toen ben ik dus gewoon MBO 4 gaan doen in plaats van havo afmaken, zodat ik gewoon ook stage ernaast kon doen."

Naast school, gaven respondenten aan dat ze een "normale" jeugd, de "studententijd", en de bijbehorende (relatief) zorgeloze sociale en emotionele ontwikkeling volledig hebben gemist. De overgang van jeugdzorg naar zelfstandigheid (begeleid wonen op 17- of 18-jarige leeftijd) was vaak erg slecht. Door een gebrek aan begeleiding en financiële kennis (over huur- en zorgtoeslag en administratie) bouwden ze vrijwel onmiddellijk (hoge) schulden op.

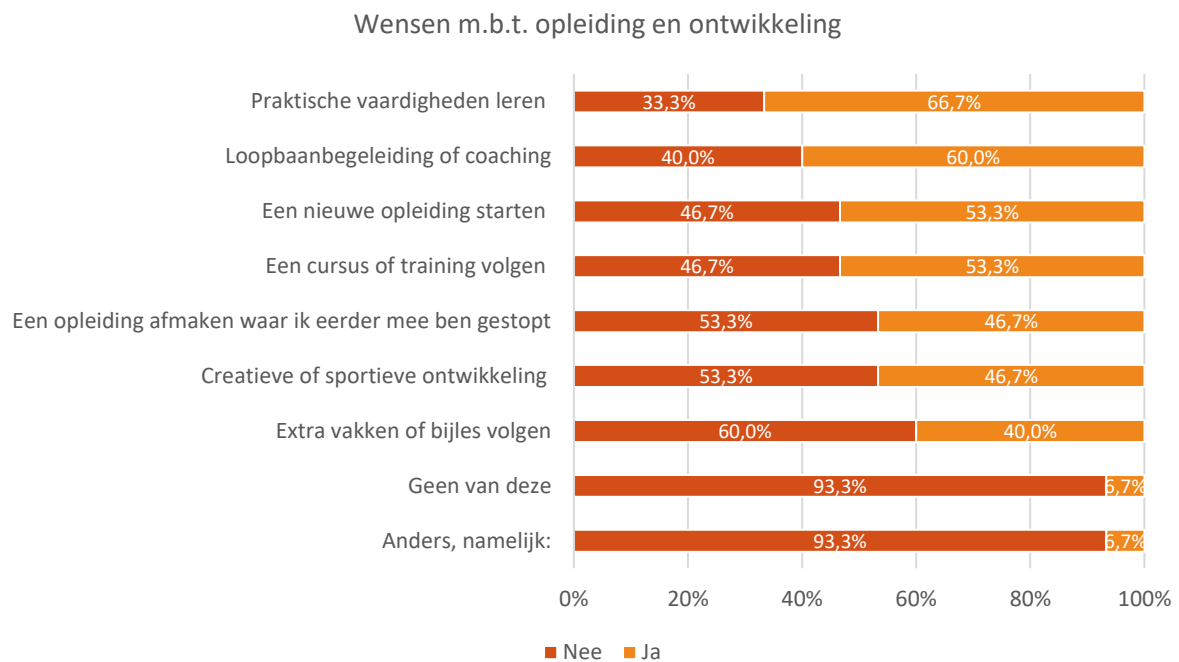
Er werd echter ook een positieve keerzijde benoemd. Een respondent gaf aan dat op de woongroep een goede hulpverlener werkte die de respondent hielp bij het krijgen van traumatherapie (EMDR), wat essentieel was voor herstel en ontwikkeling.

3.3.6 Behoeften van jongeren

Inzichten vragenlijstonderzoek

Figuur 9 toont aan wat de jongeren willen als ze (weer) met school, opleiding of ontwikkeling aan de slag gaan. Twee derde van de respondenten geeft aan dat ze praktische vaardigheden willen leren. Daarnaast blijkt dat er behoefte is aan loopbaanbegeleiding of coaching. Negen op de vijftien jongeren geven namelijk aan dat ze deze vorm van ondersteuning willen als ze weer met school of ontwikkeling beginnen.

Figuur 9 laat ook zien dat een groot deel van de respondenten een nieuwe opleiding wil starten óf een opleiding wil afmaken waarmee ze zijn gestopt. Eén respondent geeft aan dat diegene alleen verder wil met onderwijs en ontwikkeling, mits er maatwerk wordt geleverd. Dit houdt niet alleen een studieplek in, maar ook structurele ondersteuning, zoals "een trauma-sensitieve leeromgeving", "een vaste mentor/coach (liefst mét ervaringskennis)" en "financiële en materiële randvoorwaarden (laptop/boeken/software/OV)".

Figuur 9: Wat zou je willen als je (weer) met school, opleiding of ontwikkeling begint? (N=15), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

Inzichten diepte-interviews

Er is een duidelijke behoefte om alsnog het onderwijsniveau te volgen dat past bij hun capaciteiten en intelligentie, een kans die hen eerder is ontnomen. Dit gaat gepaard met een behoefte aan specifieke hulp die ze gemist hebben. Zo is begeleiding en coaching een terugkerend thema. Respondenten benadrukken dat geld alleen niet werkt zonder begeleiding. Een respondent die zelf haar weg heeft gevonden, vraagt nog steeds actief om coaching op haar werk. Een ander stelt dat geld zonder contactpersoon of begeleiding zinloos is.

Praktische vaardigheden worden ook genoemd. Jongeren hebben hulp nodig bij financiële educatie. Een respondent raakte in de schulden omdat ze niet wist hoe ze haar administratie of toeslagen moest regelen. Ze gaf later aan een cursus boekhouden te willen doen. Een andere respondent betaalde zelf voor bijlessen en remedial teaching voor haar dyslexie, iets wat ze vanuit school of hulpverlening had gemist.

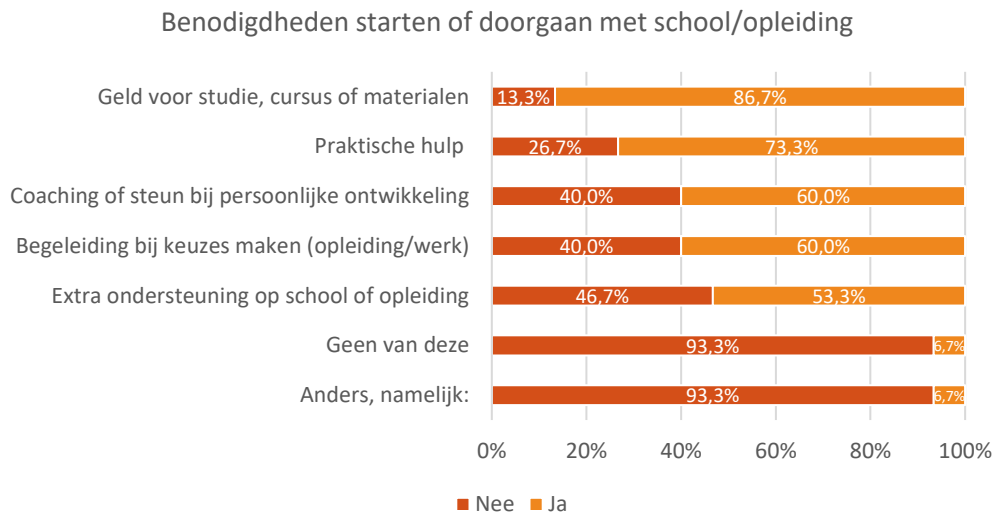
Mentale hulp is een onderliggende behoefte. Meerdere respondenten hebben (trauma)therapie of EMDR gehad en benadrukken hoe belangrijk dit was. Een respondent gaf aan dat ze bij haar hulpvraag expliciet om een psycholoog vroeg, niet om materiële zaken.

3.3.7 Benodigheden

Inzichten vragenlijstonderzoek

Figuur 10 laat zien wat jongeren nodig hebben om met school/opleiding door te gaan of te starten. De figuur laat zien dat geld voor studie, cursus of materialen belangrijk is voor de overgrote meerderheid van de respondenten. Dit sluit aan bij eerdergenoemde bevindingen die suggereren dat financiële omstandigheden de studieplannen van jongeren hebben doorkruist.

Bovendien heeft 73,7% van de respondenten praktische hulp nodig om een opleiding of cursus te kunnen hervatten of starten. Hieronder valt vervoer en opvang, maar ook het voorzien van een laptop en boeken voor de respondenten. Tot slot blijken respondenten ook steun nodig te hebben bij hun persoonlijke ontwikkeling (60,0%) en bij het maken van keuzes voor werk en opleiding (60,0%), maar ook op school zelf willen ze extra steun (53,3%).

Figuur 10: Benodigdheden om te kunnen starten of doorgaan met school, opleiding of een cursus (N=15), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

Inzichten diepte-interviews

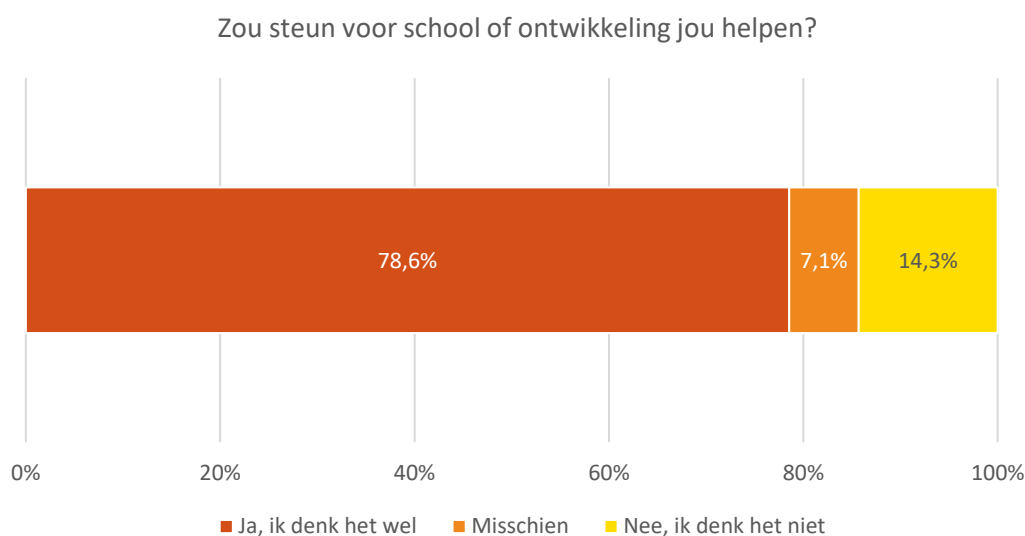
Het wegnemen van de "financiële belemmering" is het belangrijkste om te kunnen starten of door te kunnen gaan met een opleiding. Dit betekent niet alleen financiering voor de opleiding zelf, maar ook financiële steun om de vaste lasten (zoals huur) te kunnen blijven betalen terwijl men studeert en (minder) werkt. Het kwijtschelden van bestaande schulden, met name DUO-schulden, wordt als essentieel gezien. Respondenten benadrukken dat ze deze leningen vaak moesten aangaan om te overleven, niet als luxe.

Geld alleen is echter niet voldoende. Er is een sterke behoefte aan actieve begeleiding en advies bij het maken van keuzes, het behouden van motivatie en het vinden van de juiste focus. Ten slotte is er behoefte aan flexibiliteit, zoals de mogelijkheid tot volwassenenonderwijs of deeltijdopleidingen die te combineren zijn met een baan of het krijgen van coaching.

3.3.8 Steun

Inzichten vragenlijstonderzoek

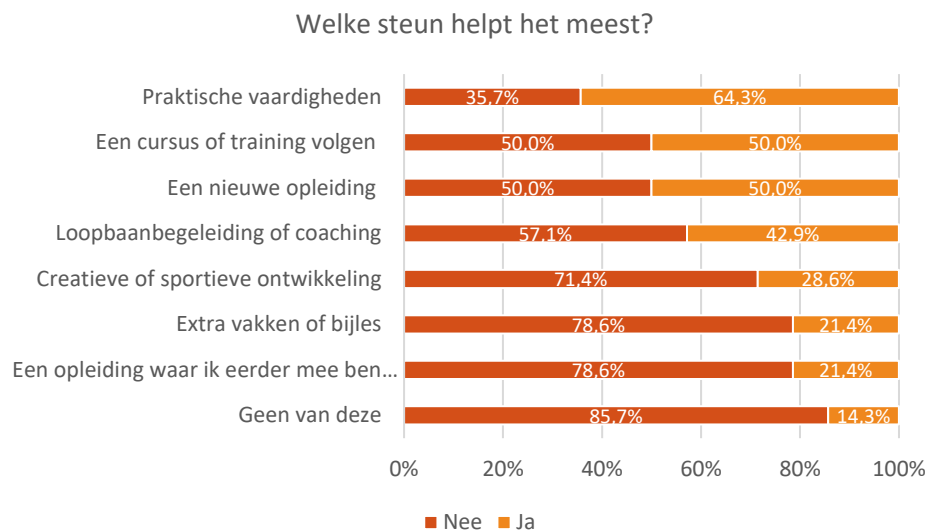
In figuur 11 is te zien dat de overgrote meerderheid van de respondenten vindt dat steun voor school en ontwikkeling, bijvoorbeeld schoolgeld, een cursus of coaching, hen zou helpen (78,6%). Zo zeggen twee jongeren dat deze steun ervoor zou zorgen dat er een last van hun schouders afvalt. Iemand anders vertelt dat financiële steun voor schoolgeld of cursussen hen de kans geeft om zichzelf te ontwikkelen en een betere toekomst op te bouwen.

Figuur 11: Zou steun voor school of ontwikkeling jou helpen? (N=14), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

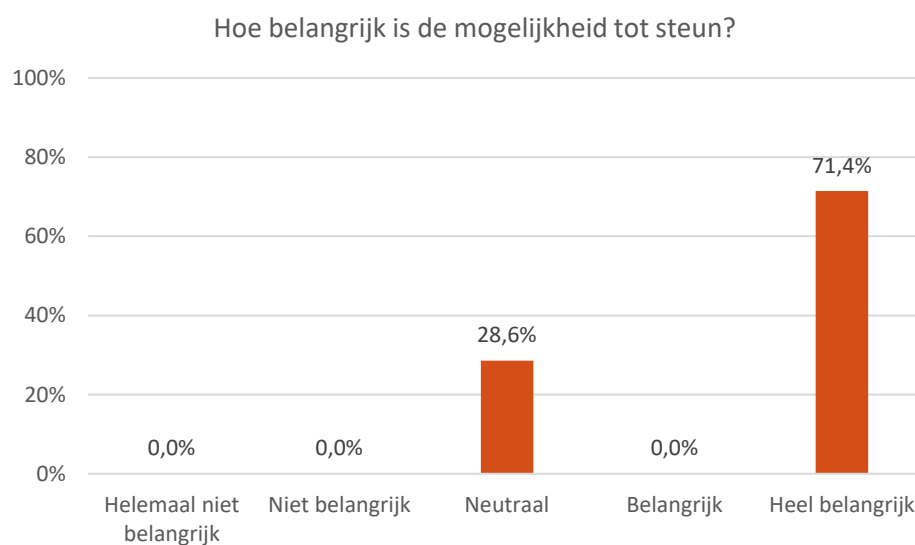
Tegelijkertijd benadrukt één respondent dat schoolgeld en cursussen financieel helpen en ook helpen om verloren kansen (gedeeltelijk) in te halen, maar dat deze steun niet zomaar de structurele achterstanden van de littekens van de toeslagenaffaire kan oplossen. Zo blijkt uit het volgende citaat: “Alsof een beetje schoolgeld of een losse cursus de structurele achterstanden en littekens van de Toeslagenaffaire zomaar kan wegpoetsen. Schoolgeld helpt financieel, zeker in een context waarin veel gedupeerden jarenlang in de schulden zaten en door financiële stress geen rust hadden om überhaupt te leren. Dat is geen luxe, maar een basisvoorwaarde. Cursussen kunnen helpen om verloren kansen gedeeltelijk in te halen: nieuwe kennis, praktische vaardigheden, of een opstap naar onderwijs dat eerder buiten bereik lag. Maar laten we eerlijk zijn: het volgen van een cursus lost niet het feit op dat er hele schooltrajecten ontnomen zijn. Het is hooguit een reparatiepoging. Coaching kan cruciaal zijn om motivatie vast te houden en de vertaalslag te maken van theorie naar praktisch. Zonder begeleiding worden veel jongeren opnieuw aan hun lot overgelaten, en dat is exact het probleem dat al die jaren speelde. Dus ja: steun helpt. Maar laten we niet doen alsof dat voldoende is. Echte steun gaat verder dan schoolgeld en een cursus. Het vraagt om maatwerk, om erkenning van trauma, om structurele begeleiding en om het herstellen van vertrouwen dat ooit doelbewust kapot is gemaakt. Alles daaronder is symptoombestrijding.”

Praktische vaardigheden, zoals een rijbewijs, omgaan met geld of presenteren, zouden volgens de respondenten het meeste helpen bij steun voor school of persoonlijke ontwikkeling (64,3%). Daaropvolgend worden het volgen van een cursus of training en het volgen van een nieuwe opleiding allebei als even hulpvaardig gezien (50,0%). Een klein deel (14,3%) van de respondenten zegt echter dat geen van deze factoren hen zal ondersteunen voor school of persoonlijke ontwikkeling. Dit wijst erop dat er antwoordmogelijkheden ontbreken en dat er ook moet worden gekeken naar andere factoren die kunnen helpen.

Figuur 12: Welke steun helpt het meest? (N=14), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

De mogelijkheid tot steun wordt door 71,4% van de respondenten als belangrijk gezien (figuur 13). De overige 28,6% geeft aan neutraal te zijn. Er zijn daarentegen geen respondenten die het belang van de mogelijkheid tot steun niet in zien, wat laat zien dat steun een belangrijke invloed heeft op school en persoonlijke ontwikkeling.

Figuur 13: Hoe belangrijk is de mogelijkheid tot steun? (N=14), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

Inzichten diepte-interviews

De interviews benadrukken dat de vorm van de steun van belang is. Geld alleen wordt niet als de oplossing gezien; het lost trauma's of structurele problemen niet op. De jongeren geven aan behoefte te hebben aan maatwerk. Begeleiding, persoonlijk advies, psychologische hulp en financiële educatie. Het hebben van goede, vertrouwde hulpverleners (een psycholoog, een mentor op school, of een buurtcoach) wordt als essentieel gezien. De steun zou gebaseerd moeten zijn op wat iemand heeft meegemaakt en wat die persoon *nu* nodig heeft.

Daarnaast moet de aangeboden steun aansluiten bij de huidige levensfase en context van de jongeren. De interviews laten zien dat veel gedupeerden inmiddels (jong)volwassen zijn en daardoor andere behoeften hebben dan destijds als kind. Steun moet dus rekening houden met deze andere levensfase. Een aandachtspunt is de steun voor jongeren die al veel zelf hebben ondernomen. Voor hen voelt de hulp soms als te laat. Zij geven aan nu behoefte te hebben aan andere zaken, zoals coaching om met hun verleden om te gaan op de werkvloer, of zelfs steun voor (de opvoeding van) hún kinderen, om de cyclus van generatietrauma te doorbreken.

Ontwikkelbudget

Alle respondenten zijn voorzichtig positief over het idee van een speciaal ontwikkelbudget, maar hebben grote zorgen over de uitvoering. De meest gedeelde waarschuwing is om het geld niet zomaar op de bankrekening van de jongeren te storten. Ze waarschuwen dat het geld, zonder begeleiding, verkeerd besteed kan worden, bijvoorbeeld aan “genot op korte” termijn of zelfs aan drugs, omdat sommige jongeren met verslavingen kampen.

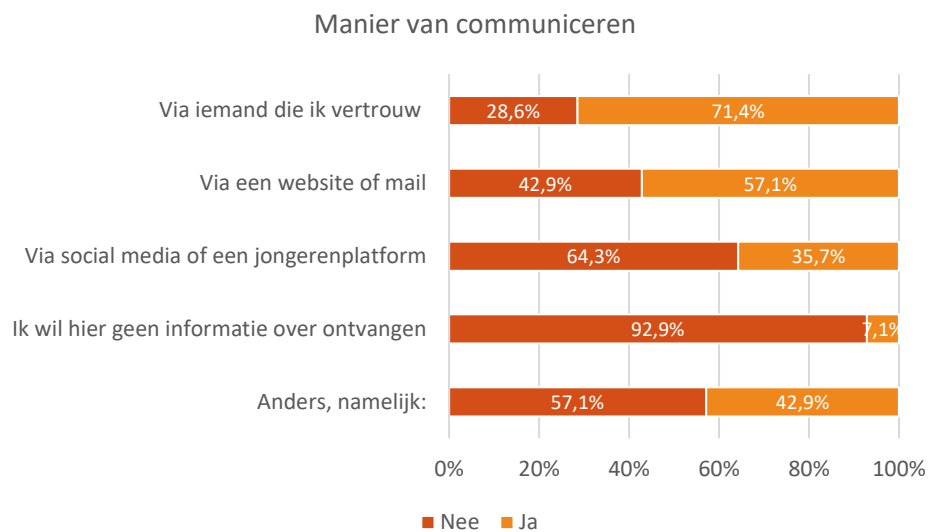
Het budget moet doelgericht worden ingezet. Als suggesties werden genoemd: laat de overheid direct aan de onderwijsinstelling betalen, of maak het geld alleen beschikbaar voor specifieke zaken zoals een laptop, een psycholoog of reiskosten. Het budget moet gericht zijn op het creëren van een “stabiele toekomst”. Respondenten staan open voor duidelijke voorwaarden, zoals het koppelen van het volgen van een opleiding aan begeleiding of de verplichting om de opleiding daadwerkelijk te volgen.

Voor een enkele respondent die haar carrièrepad (met veel moeite) zelf al heeft afgelegd, komt dit budget veel te laat. Dit geeft haar het gevoel “vergeten” te worden, juist omdat ze zo hard heeft gewerkt en zelfredzaam is geweest. Zij vindt dat het budget ook ingezet moet kunnen worden om bestaande studieschulden af te betalen.

3.3.9 Communicatie

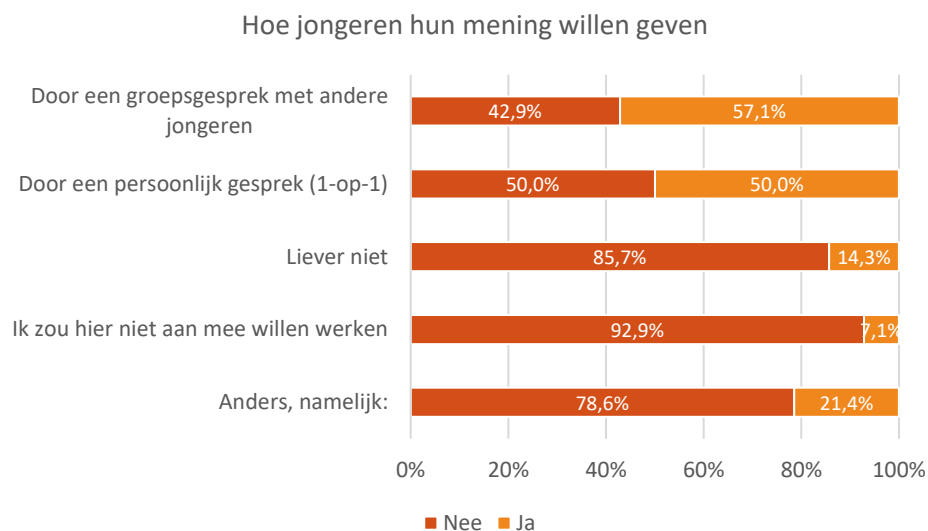
Inzichten vragenlijstonderzoek

Als de overheid met een plan voor extra steun komt, willen de meeste jongeren (74,1%) dit horen via iemand die ze vertrouwen, bijvoorbeeld een hulpverlener of mentor. Iets meer dan de helft (57,1%) wil dat de overheid hen dit vertelt via een website of mail. Er is daarentegen ook één respondent (7,1%) die hier helemaal geen informatie over wil ontvangen. Andere manieren die door de jongeren worden geopperd zijn: via een brief, openbare nieuwskanalen of Jongerencommissie Kinderopvangtoeslag. Eén respondent vindt persoonlijk dat het niet verteld moet worden in een besloten zaaltje of brieven, maar breed en transparant gecommuniceerd moet worden, bijvoorbeeld via het nieuws. Aansluitend vertelt deze respondent het volgende: *“Laat zien dat de overheid deze jongeren serieus neemt en dat er concrete stappen worden gezet om hun toekomst te herstellen. Het moet zichtbaar zijn voor de samenleving, zodat niet alleen de jongeren zelf, maar ook hun omgeving en de maatschappij erkent dat dit herstel noodzakelijk is. Wees eerlijk over wie dit initiatief draagt. Geen window dressing, geen partijen of ministeries die met andermans idee naar voren stappen en zich op de borst kloppen. Het is cruciaal dat de juiste personen en organisaties, die daadwerkelijk betrokken zijn bij deze jongeren, het woord voeren.”*

Figuur 14: Hoe de overheid moet communiceren (N=14), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

Figuur 15 toont aan dat de meeste jongeren via een groepsgesprek (57,1%) of een 1-op-1 gesprek (50,0%) hun mening willen geven, als zij mee mogen denken over een plan voor extra steun. Hierbij benadrukt één respondent dat “als de overheid wil dat een plan aansluit, dan moet dat gebeuren mét jongeren, niet over hun hoofden heen”. Jongeren moeten volgens deze persoon structureel onderdeel worden van besluitvorming en uitvoering. Hoewel een groot deel van de respondenten hun mening wil geven, zijn er ook respondenten die hun mening liever niet of helemaal niet willen delen.

Figuur 15: Hoe respondenten hun mening willen geven (N=14), bron: enquête Labyrinth en Behavior Change Group

Inzichten diepte-interviews

De communicatie over nieuwe regelingen zou officieel, betrouwbaar en duidelijk moeten zijn. Dit om verwarring en stress door onbetrouwbare informatie te vermijden. Waar veel

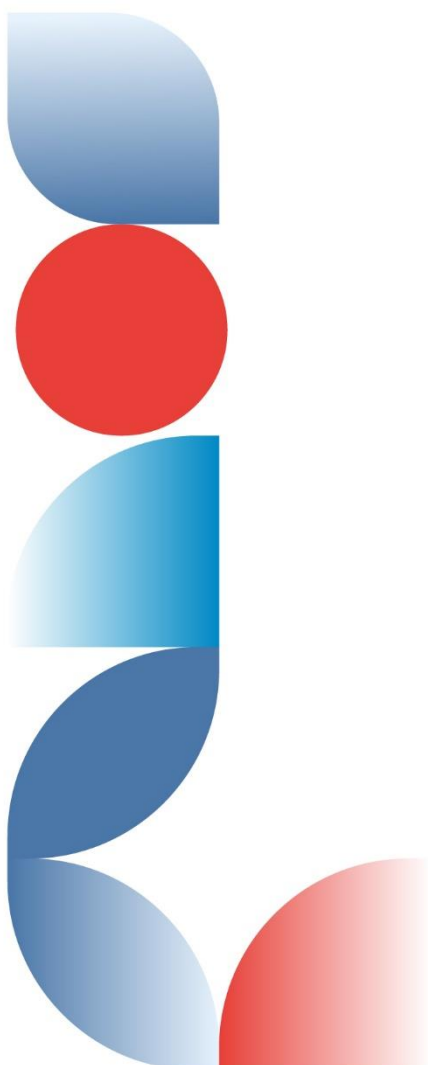
respondenten in het kwantitatieve onderzoek (71,4%) een "vertrouwd persoon" noemden, leggen de interviews de nadruk op een officiële, fysieke brief. Een brief van de overheid kan eng zijn, maar het biedt "zwart-op-wit" zekerheid en betrouwbaarheid. Er wordt gesuggereerd om zowel fysieke als digitale post te gebruiken, voor het geval mensen verhuisd zijn.

Als aanvulling op de brief kunnen digitale kanalen (e-mail, maar ook TikTok) en vertrouwde organisaties (zoals het Jongerencommissie UHP KOT en het Ondersteuningsteam Uithuisplaatsingen Toeslagenaffaire) worden ingezet. Ook gaven respondenten aan dat er, naast een brief, ook behoefte is aan persoonlijk contact, zoals een bijeenkomst, om de regeling en het proces goed uit te leggen.

Daarnaast wordt de overheid door sommige respondenten als onvoorspelbaar en inconsistent ervaren. Er heerst angst dat nieuwe plannen, zoals het ontwikkelbudget, weer worden stilgelegd of dat het bij "mooie beloftes" blijft. Een respondent beschrijft dit als een gebrek aan consistentie: het ene moment lijkt de inzet groot, het andere moment ligt het weer stil. Een andere deelnemer geeft aan dat plannen vaak vaag blijven of niet worden nagekomen, wat leidt tot wantrouwen. Effectieve communicatie vraagt daarom niet alleen om duidelijkheid, maar vooral om de zekerheid dat toezeggingen ook daadwerkelijk worden uitgevoerd.

Tot slot willen jongeren ook betrokken worden bij (de uitvoering van) het beleid, maar alleen als hun inbreng serieus genomen wordt. Ze willen meegenomen worden in de verdere ontwikkeling en denken graag mee over bijvoorbeeld de communicatie.

4.

4. Conclusies

In dit laatste hoofdstuk worden de belangrijkste inzichten uit het onderzoek samengevat. De conclusies brengen de bevindingen uit het vragenlijstonderzoek en de diepte-interviews samen tot een overkoepelend beeld. Daarbij ligt de nadruk op wat jongeren nodig hebben om hun onderwijs- en ontwikkelkansen te herstellen en met vertrouwen vooruit te kijken. De hoofdstukken laten zien dat financiële compensatie alleen niet volstaat: herstel vraagt om structurele begeleiding, erkenning van schade en duurzame steun bij studie, werk en mentale gezondheid.

Er moet wel een kanttekening geplaatst worden bij de reikwijdte van dit onderzoek. Gezien de beperkte omvang van de deelnemersgroep kunnen de bevindingen niet als representatief worden beschouwd voor de volledige populatie van uithuisgeplaatste jongeren binnen de toeslagenaffaire. Hoewel de resultaten waardevolle inzichten bieden, is voorzichtigheid geboden bij het generaliseren van deze uitkomsten naar de gehele doelgroep.

4.1 Belangrijkste inzichten

4.1.1 Een verstoorde ontwikkeling

De combinatie van de toeslagenaffaire en de (gedwongen) uithuisplaatsing heeft een ingrijpende en ontwrichtende impact gehad op de ontwikkeling van de jongeren. Een deel van de respondenten geeft aan dat de uithuisplaatsing hun kansen direct heeft beïnvloed. Zij konden hierdoor een opleiding niet starten of afmaken, moesten noodgedwongen van schoolniveau zakken, bleven zitten of misten een "normale" jeugd en studententijd.

4.1.2 Ambitie versus financiële drempels

Ondanks de opgelopen achterstanden, is er bij een deel van de respondenten een duidelijke wens en motivatie om een (nieuwe) opleiding te starten of af te maken. Jongeren zien onderwijs als een essentiële weg naar stabiliteit en een startkwalificatie. Deze ambitie botst echter hard met de realiteit. De grootste drempel is financieel. Velen werken nu uit pure noodzaak om hun vaste lasten te kunnen betalen, wat een voltijdstudie onmogelijk maakt. Bovendien heerst er een diepgeworteld wantrouwen tegenover de overheid, wat leidt tot een angst om nieuwe schulden aan te gaan, bijvoorbeeld bij DUO.

4.1.3 Behoeftes aan maatwerk

Een cruciale en unanieme conclusie uit het onderzoek is dat financiële compensatie alleen niet de oplossing is. Geld wordt ervaren als een "afkoop" en "zinloos" als het niet gepaard gaat met de juiste ondersteuning. De jongeren benadrukken een sterke behoefte aan maatwerk.

Deze ondersteuning kan bestaan uit:

- Coaching en begeleiding: zowel bij loopbaankeuzes als bij persoonlijke ontwikkeling.
- Praktische vaardigheden: er is veel vraag naar hulp bij financiële educatie (om nieuwe schulden te voorkomen), maar ook naar zaken als een rijbewijs.
- Mentale hulp: (trauma)therapie wordt als essentieel gezien om de opgelopen schade te verwerken en een stabiele toekomst op te bouwen.

De aangeboden steun moet bovendien aansluiten bij de huidige levensfase en context van de jongeren, die inmiddels (jong)volwassen zijn en andere behoeften hebben dan destijds als kind. Er moet speciale aandacht zijn voor degenen die al veel zelf hebben ondernomen en hun carrièrepad met moeite hebben afgelegd. Hun behoeften liggen nu ergens anders, zoals bij coaching of de mogelijkheid om een budget te gebruiken voor het aflossen van bestaande studieschulden.

4.1.4 Ontwikkelbudget met begeleiding

Gevraagd naar het idee van een speciaal ontwikkelbudget, zijn de respondenten voorzichtig positief, maar ze geven een zeer duidelijke waarschuwing. Het geld moet niet zomaar op hun bankrekening worden gestort. De zorg is groot dat het geld zonder begeleiding verkeerd besteed zal worden. Het advies is om het budget te 'oormerken': laat de overheid direct aan de onderwijsinstelling betalen, of maak het geld alleen beschikbaar voor specifieke doelen zoals een laptop, boeken of reiskosten. Essentieel is dat de financiële steun wordt gekoppeld aan een vorm van (verplichte) begeleiding.

4.1.5 Betrouwbare communicatie

Vanwege het diepe wantrouwen is de wijze van communiceren over nieuwe steun cruciaal voor het herstel van vertrouwen. Jongeren geven de voorkeur aan een meervoudige aanpak: via een officiële, fysieke brief (voor zekerheid), via een persoon die ze al vertrouwen (zoals een hulpverlener of mentor), en via brede, transparante kanalen zoals het nieuws en TikTok, om iedereen te bereiken. Tot slot willen de jongeren graag meedenken en betrokken worden bij de plannen, maar alleen als hun inbreng ook daadwerkelijk serieus wordt genomen en ze structureel onderdeel zijn van de besluitvorming.

Daarbij is consistentie essentieel: de ervaring dat de overheid onvoorspelbaar handelt, voedt de angst dat nieuwe regelingen slechts tijdelijke beloftes blijven. Communicatie moet daarom niet alleen informeren, maar ook de garantie bieden dat toegezegde plannen daadwerkelijk en blijvend worden uitgevoerd.